ULUSLARARASI
INTERNATIONAL

RAUF YEKTA

SEMPOZYUMU
SYMPOSIUM

BİLDİRİ KİTABI / PROCEEDINGS BOOK

06-08 Ocak / January 2023
Çevrimiçi / Online

Editör / Editor
Nilgün DOĞRUSÖZ

TMDK
İTÜ TÜRK MUSİKİSİ DEVLET KONSERVATUARI 1975

ATATÜRK KÜLTÜR MERKEZİ BAŞKANLIĞI

T.C.
Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu
Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayını: 688
Bilimsel Toplantılar: 220
ISBN: 978-975-17-5603-9

Uluslararası Rauf Yekta Sempozyumu Bildiri Kitabı
06-08 Ocak / January 2023

Editör:
Prof. Dr. Nilgün Doğrusöz

Editör Yardımcısı:
Hulusi Özbay

Kapak Tasarım / Cover Design
Orçun Güneşer

Kapak Fotoğrafı / Cover Photo
Nilgün Doğrusöz (Ed.) (2018). Rauf Yekta Bey'in Musiki Antikaları, s.201-202.

Grafik Tasarım / Graphic Design
Hatice Özlem Türkeş Yıldırım

©Atatürk Kültür Merkezi - 2024

E-Yayın

Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı

Yönetim Yeri/Managing Office
Adres: Üniversiteler mah. Toplum cad. No.: 5 06800 Çankaya/Ankara TÜRKİYE
Tel: 0312 284 34 18
Belgegeçer: 0312 284 34 65
Internet: www.akmb.gov.tr

ATATÜRK KÜLTÜR MERKEZİ AYDIN SAYILI KÜTÜPHANESİ KÜTÜPHANE BİLGİ KARTI

Uluslararası Rauf Yekta Sempozyumu (2023 : İstanbul, Türkiye)

Uluslararası Rauf Yekta Sempozyumu bildiri kitabı / editör: Nilgün Doğrusöz .—
Ankara : Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı, 2024.

587 sayfa : fotoğraf, nota ; 24 cm (AKDTYK Atatürk Kültür Merkezi Yayını ; 688 .

Bilimsel Toplantılar ; 220)

Bibliyografik bilgi içerir.
ISBN: 9789751756039

1. RAUF YEKTÂ BEY, 1871-1935
2. RAUF YEKTÂ BEY, 1871-1935 -- KONGRELER
3. RAUF YEKTÂ BEY, 1871-1935 -- BİYOGRAFİ
4. RAUF YEKTÂ BEY, 1871-1935 -- TARİH VE ELEŞTİRİ -- KONGRELER
5. RAUF YEKTÂ BEY, 1871-1935 -- ELEŞTİRİ VE YORUM -- KONGRELER
6. TÜRK MÜZİĞİ -- TARİH VE ELEŞTİRİ -- KONGRELER
7. TÜRK MÜZİĞİ -- ELEŞTİRİ VE YORUM -- KONGRELER

I. Doğrusöz, Nilgün II. e.a III. dizi
781.690

Uluslararası Yayınevi Beyannamesi Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı 1983 yılında kurulmuş olup 41 yıldır uluslararası düzeyde faaliyet göstermektedir. "Tanınmış Uluslararası Yayınevi" kategorisinde yer alan AKM; yayımladığı özgün bilimsel kitaplar, çeviri eserler (Almanca, Çince, Fransızca, İngilizce, Rusça vd.) ve bilimsel süreli yayınlar ile çalışmalarını ulusal ve uluslararası alanlarda yürütmeye devam etmektedir.AKM tarafından yayımlanan eserler, Yükseköğretim Kurulunca tanınan yükseköğretim kurumlarının katoloğlarında yer almakta; dünyanın en geniş çevrim içi kamu erişim kataloğu olan Worldcat.org'da dizinlenmektedir.

Rauf Yektâ Bey'in Musiki Antikalarından "*Kafile-i Musikişinâsân-ı Osmanî*" ve Rauf Yektâ Bey ile Nuri Şeydâ Bey'in Musiki Tarihi Tartışmaları

Hulusi ÖZBAY[1]

Özet

Osmanlı dönemi musiki tarihine kaynak teşkil edebilecek ve münhasıran musikişinasların hayatları hakkında telif edilmiş "tezkire" ismiyle bilinen biyografik metinler, şâirler ve hattatlar hakkında yazılanlara nisbetle oldukça azdır. Osmanlı devrinde yaşamış musikişinaslardan şiir veya hüsn-i hatla meşgul olanları hakkında muhtelif tezkirelerden bilgiler edinmek mümkünse de musikişinaslara odaklanan biyografik metinlerin azlığı musiki tarihinin kaynaklarının da sınırlı kalmasına sebep olmuştur. XVIII. yüzyılın başında Kilârî Ahmed Refi'nin Enderunlu şâirleri, hattatları ve musikişinasları kaleme aldığı bir tezkiresi bulunmakla birlikte yalnızca musikişinasları konu alan ilk tezkire, bestekâr Şeyhülislam Esad Efendi'nin, Sultan I. Ahmed ile III. Ahmed'in saltanat dönemleri arasında yaşamış birçok bestekârın biyografisinin yer aldığı "*Atrabü'l-Âsâr* fî *tezkireti urefâi'l-edvâr*" isimli eseridir. Tezkire, 1894'de Veled Çelebi [İzbudak] tarafından sâdeleştirilip, neşredilmiştir. Veled Çelebi, eseri yayınlarken hâtimesinde, gayretkâr bir musikişinasın zuhûr edip "mükemmel bir tezkire" yazmasının gerekliliğine işaret eden bir temennide bulunmuştur. Aynı dönemde Fındıklılı İsmet Efendi, *Atrabü'l* Âsâr'a eklemeler yaparak 1896 târihine kadar yaşamış bestekârların hayatlarını yazsa da eseri 1896 yılında çıkan Fındıklı yangınında yanarak yok olmuştur. Şair, bestekâr ve mütercim M. Nuri Şeydâ Bey ise yine aynı dönemde İkdam gazetesinde bestekâr biyografileri yayınlamaya başlamış, geniş bir musikişinaslar tezkiresi kaleme almak istemiştir. "*Kafile-i Musikişinâsân-ı Osmanî*" ismiyle bilinen bu eseri vefâtı dolayısıyla yarım kalmıştır. Nuri Şeydâ Bey'in bestekâr biyografilerindeki muhtelif noktaları tenkit eden Rauf Yektâ Bey de meşhur olan şark ve garp musikişinaslarının biyografilerini geniş bir külliyat hâlinde "*Esâtiz-i Elhan*" başlığıyla neşretmek istemiş ancak eseri, muhtelif sebeplerden dolayı yalnızca üç bölüm yayınlanabilmiştir.

[1] İstanbul Teknik Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müzikoloji ve Müzik Teorisi Bölümü doktora öğrencisi. hulusiozbay736@gmail.com
DOI: 10.32704/9789751751683.2024.0138

Bu çalışmada, Prof. Dr. Nilgün Doğrusöz'ün editörlüğünde yayınlanan "*Rauf Yektâ Bey'in Musiki Antikaları*" isimli eser sâyesinde Rauf Yektâ Bey'in arşivinde bulunduğundan haberdâr olunan "*Kafile-i Musikişinâsân-ı Osmanî*" isimli el yazması defterin içeriği ve Nuri Şeydâ Bey'in muhtelif gazetelerde yayınladığı yazılarından yola çıkarak telif etmek istediği fakat yarım kalan musikişinaslar tezkiresi ile alâkalı nasıl bir tasavvura sahip olduğu anlaşılmaya çalışılmıştır. Bununla birlikte Rauf Yektâ Bey'in Nuri Şeydâ Bey'e ait bestekâr biyografilerine getirdiği sert eleştiriler ele alınmış, iki musikişinasın gazete sütünlarında devam etmiş olan münakaşalarının serencâmı tetkik edilmiştir. Tartışmaların incelenmesi neticesinde, Osmanlı musiki tarihyazımına katkı sağlayan iki mühim şahsiyetin musikişinaslar tezkiresi yazma yolunda tarih kaynaklarına yaklaşımlarındaki benzerliklerin ve farklılıkların ortaya konulması amaçlanmış, XIX. yüzyılın sonunda Osmanlı basınındaki musiki tarihi tartışmalarının mâhiyeti ortaya koyulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Biyografi, Musiki Tarihi, Tartışma, Tarihyazımı, Osmanlı Basını.

One of Rauf Yektâ Bey's Music Antiques: "*Kafile-i Musikişinasân-ı Osmanî*" and the Discussions on the History of Music Between Rauf Yektâ Bey and Nuri Şeydâ Bey

Abstract

The collection of biographies that are the source of Ottoman history are called *tezkire*. There are biographies written about poets and calligraphers in the Ottoman period. However, biographical texts of about musicians are very few. At the beginning of the 18th century, Kilari Ahmed Refi wrote a *tezkire* about the poets, calligraphers and musicians living in Enderun. However, the first biographical text containing only biographies of musicians is "*Atrabü'l-Âsâr* fî *tezkireti urefâi'l-edvâr"* written by şeyhülislam and composer Esad Efendi. This work was published by Veled Çelebi in 1894 with a simplified language. At the end of his book, Veled Çelebi wished that a musician-author would arive and write a more refined and detailed biograpy of the Ottoman musicians in future. In the same period, Fındıklılı İsmet Çelebi wrote biographies of composers who lived up to his time. Unfortunately, his writings were burned in the Fındıklı fire in 1896. Around the same time, poet, composer and translator Nuri Şeydâ began publishing composer biographies in the newspaper İkdam. The name of the work he wanted to publish was "*Kafile-i Musikişinâsân-ı Osmanî*". Nuri Şeydâ Bey could not complete the work because he died. Rauf

Yektâ Bey also wanted to publish biographies of famous musicians who lived in the east and west. However, for various reasons, he could only publish three parts of his work.

In this study, the manuscript named "*Kafile-i Musikişinasân-ı Osmanî*" in the archive of Rauf Yektâ Bey was examined. This manuscript was published in the book titled "Rauf Yektâ Bey's Music Antiques" edited by Professor Nilgün Doğrusöz. It has been determined which composers' life stories are found in Nuri Şeydâ Bey's work about musician biographies. Based on the biographies of Nuri Şeydâ Bey, it was researched what kind of work he was preparing. Moreover, how Rauf Yektâ Bey who criticized certain parts of Nuri Şeydâ Bey's work also wanted to publish biographies and how Nuri Şeydâ responded to these criticisms were also examined. As a result of the examination of the discussions, it is aimed to reveal the similarities and differences in the approaches of two important authors who contributed to the Ottoman music historiography. In this study, how the history of music in Ottoman press at the end of the 19th century were debated were revealed.

Keywords: Biography, History of Music, Discussion, Historiography, Ottoman Press.

1. Giriş

XIX. yüzyılın son çeyreğinde Osmanlı entelijansiyası içerisinde, geçmiş asırlarda yaşamış musikişinasların biyografilerini içerecek kapsamlı bir tezkire yazılması fikrine sahip olanlar bulunuyordu. Dönemin önde gelen musikişinas muharrirlerinden Ahmet Midhat Efendi (1844-1912), 1880'li yıllarda kaleme aldığı yazısında bir musikişinaslar tezkiresi vücuda getirilmesinin gerekliliğine vurgu yapmış, bunu telif edecek olan müellife de *Kırkanbar* külliyatının[2] hediye edileceğini müjdelemiştir (Rauf Yektâ 1318: 72). 1894 yılında *Mektep* mecmuasında Şeyhülislam Esad Efendi'nin (ö. 1166/1753) musikişinaslar tezkiresi *Atrabü'l-Âsâr*'ı sadeleştirerek neşreden Veled Çelebi [İzbudak] (1869-1953), Esad Efendi'nin eserindeki musikişinasların yarım asırlık bir süre zarfında yaşayan bestekârlar olduğunu, halbuki 'fenn-i musikiyi Yunan'dan İslamiyete nakleden İmam Farabî'den sonra çeşitli milletlerden binlerce musikişinasın yetiştiğini; bunlardan büyük bir kısmının 'nâm ü nişânı' ile biyografilerinin kaybolduğunu, büyük bir kısmının da eserlerinin mahvolup gittiğini söylemiştir (Veled Çelebi 1894: 463). Biyografisi bulunanlar hakkında ise Arapça, Türkçe ve Farsça tezkirelerden bilgi toplanacak olsa ancak birkaç cilt teşkil edeceğini belirtmiştir. Tezkireye Dede Efendi ile birlikte birkaç zâtın tercüme-i halini

[2] Ahmet Midhat Efendi'nin 1873-1876 yılları arasında çıkardığı popüler kültür dergisidir. Bkz. "Kırkanbar", M. Orhan Okay, İslam Ansiklopedisi, XXV. Cilt, 2022, s.475.

eklemek istediğini söyleyen Veled Çelebi, 'erbâbından' bunu talep ettiği hâlde başarılı olamadığını da kaydeder. "Eğer müntesibân-ı ilm-i edvârdan bir gayretkâr-ı rast-girdâr zuhûr edip de mükemmel bir tezkire yazarsa âlem-i maarifi kendisine minnetdar etmiş olur" (1894: 464) temennisiyle neşrini sona erdirir.

Fındıklılı İsmet Efendi (1845-1904), *Atrabü'l Âsâr*'a kendi zamanına kadar yaşamış bestekârların hayatlarını eklese de, eseri 1896 yılında çıkan Fındıklı yangınında yanarak yok olmuştur (Özcan 2001:140). Ahmet Midhat Efendi ve Veled Çelebi'nin temenni ettiği 'mükemmel musikişinaslar tezkiresi'ni vücuda getirme hayalini paylaşanlar arasında iki musikişinas daha bulunuyordu: Rauf Yektâ (1871-1935) ve Nuri Şeydâ Bey'ler (1865-1901) (Görsel: 1 ve 2).

Görsel 1 (solda): Rauf Yektâ Bey. (Salt Araştırma, Feridun Fazıl Tülbentçi Arşivi).
Görsel 2 (sağda): Nuri Şeydâ Bey. (Salt Araştırma, Feridun Fazıl Tülbentçi Arşivi).

Rauf Yektâ Bey, Veled Çelebi'nin bahsi geçen temennisini de dikkate alarak (Rauf Yektâ 1318: 6) uzun süre üzerinde çalıştığı musikişinas biyografilerini "*Esâtiz-i Elhân*" başlığı altında toplamıştır. Fakat tezkiresinin yalnızca üç bölümünü (*Hoca Zekai Dede Efendi, Hoca Abdülkadir Meragi ve Dede Efendi*) yayınlayabilmiştir. Nuri Şeydâ Bey ise 1898 ve 1899 yıllarında İkdam ve *Sabah* gazetelerinde yayınladığı musikişinas biyografilerini *Kafile-i Musikişinâsân-ı Osmanî* [Osmanlı Musikişinaslar Kafilesi] başlığı altında toplayarak yayınlamayı arzu etmiş fakat çalışmaları devam ederken 1901 senesinde eserini neşredemeden vefat etmiştir (Bekir Sıdkı 1901: 3).

2. Nuri Şeydâ Bey'in Hayatı

Nuri Şeydâ Bey'in hayatı, eserleri ve karakteri hakkında bilgi veren muhtelif kaynaklara nazaran en kapsamlı malumata Bekir Sıdkı Bey'in 1901 Haziran'ında kaleme aldığı "*Nuri* Şeydâ *Bey merhum*" başlıklı yazısında rastlanmaktadır[3] (1901a: 3-4). Nuri Şeydâ Bey'in ölümünün ardından yayınlanan bu yazıda[4], biyografik bilgilerin yanı sıra onun terekesi hakkında da ayrıntılı bilgiler mevcuttur. Muharrir, 5 Safer 1319'da [1901] Eyüp'te defnedilen Nuri Şeydâ Bey'in vefatından üç gün önce mecalsiz yatağa düştüğünü, tedavi edilemediğinden bahsetmektedir.[5]

Bekir Sıdkı Bey, ilk defa on yedi sene önce [tah. 1884] Ali İhsan Efendi vasıtasıyla Nuri Şeydâ'nın meclisinde bulunduğunu; seyrek sakalı, az bıyığı, geniş beyaz alnı ve parlak gözleriyle merhumu kendisine yakın hissettiğini belirtir. Nuri Şeydâ Bey'i mecliste rızaya mahal bırakmaksızın "küçük beyaz elleriyle" dizlerinde usul tutarak başını öne eğmiş vaziyette iki tarafa sallanarak ruh sadasıyla insanları gaşyederken [mest ederken] hatırlamaktadır. Öfkelendiği zaman yırtıp attığı eserlerinin kendisiyle birlikte unutulup gittiğini söyler. Aktarılan bilgiye göre Nuri Şeydâ Bey, çevresindeki şairlerden birisine öfkelenerek tiyatro eserlerinden birini, talebesinin sorular karşısındaki başarısızlığı sonrası Farsça kavaidini [gramerini], hizmetçisine sinirlenerek de bir eserini parçalamıştır. Eserlerini müsveddesiz yazan Nuri Şeydâ'nın birçok eseri bu sinir harplerinde yok olmuştur (Bekir Sıdkı 1901: 3).

Bekir Sıtkı Bey, Nuri Şeydâ'nın vefatından sonra merhumun hemşire-zâdesi [kız kardeşinin çocuğu] Mahmud Kenan Bey'e rica ederek terekesini görmek ister. Mahmud Kenan Bey bu ricayı kabul eder ve Nuri Şeydâ'nın ''evrak-ı perişan''ını gösterir. Ortaya serilen evrak ancak yirmi otuz parça kadardır. Bekir Sıtkı Bey, evrak arasında yazısını bugün oldukça kıymetlendiren iki şeyle karşılaşır: İlki Nuri Şeydâ Bey'in ayrıntılı otobiyografisi, diğeri ise kitap olarak neşredemediği *Kafile-i Musikişinâsân-ı Osmanî* isimli eserinin kendi el yazısıyla yarım kalan müsvedde nüshasıdır.

Nuri Şeydâ Bey'in terekesinden çıkan otobiyografisi genel hatlarıyla şu şekilde özetlenebilir: 18 Muharrem 1282'de [Haziran 1865] doğmuştur. Babası Hâfız Ahmet Eyüp Efendi, Paşababa Dergahı "nakib-i evveli"dir. Nuri

---

[3] Bekir Sıdkı Bey'in yazısında yer alan biyografi, Nuri Şeydâ Bey'in musiki hayatı hakkında daha fazla ayrıntıya yer verdiğinden ve kendi otobiyografisinden faydalanarak yazıldığından Hoş Sadâ (İbnülemin 1958: 236-237) ve Elli Yıllık Türk Musikisi'nde (Rona 1960: 73-74) yer alan biyografilerinden daha fazla bilgi içermektedir.

[4] Bu yazı ayrıca, 13 Haziran 1901 tarihinde *Musavver Fen ve Edeb* mecmuasında yayınlanmıştır (Bekir Sıdkı 1901b: 157-158).

[5] Nuri Şeydâ Bey'in vefatına sebep olarak işrete düşkünlüğü gösterilmiştir (İnal 1958: 236).

Şeydâ, Kapan-ı Dakik mahalle mektebinde Hafız Hüseyin Efendi'den, Aksaray'da Çakırağa Fındık Hafız Efendi'den ilk bilgilerini öğrenmiş, H. 1291 senesinde (M.1874-75) Mahmudiye Mektebi'ne kaydolmuştur. Okulda çeşitli mükâfatlar kazanacak derecede başarılı bir öğrenci olan Mehmed Nuri Bey, ailesi Sarıyer'e taşınınca Aksaray'daki okuluna gidip gelmesi güçleşmiş bu sebepten dolayı Büyükdere'deki Ermeni Mektebi'ne kaydolmuştur. Bu mektepte Fransızca ve Ermenice öğrenmiş, üç sene de Soğukçeşme Rüşdiyesi'ne devam ederek Adliye Nezareti Ticaret İcra Dairesi'ne girmiştir. Hayli müddet bu dairede vazifesini icra eden Mehmed Nuri Bey, istifa ederek memuriyetten ayrılmıştır.

Nuri Şeydâ Bey'e ait sicil kaydında[6] ise Bekir Sıdkı Bey'in naklettiği biyografiye nazaran bazı farklılıklar bulunmaktadır (DH. SAİDd.00045: 117). Sicil kaydına göre, 1283 [Aralık 1866] doğumludur. Özel hocalardan eğitim gördüğü ifade edilen Nuri Şeydâ Bey'in Fransızca ve Ermenice'nin yanısıra Rumca da bildiği kaydedilmiştir. Sicil kaydında 5 Cemaziyelahir 1299'da [Nisan 1882] henüz on altı yaşında iken Dersaadet Ticaret Mahkemesi İcra Dairesi'ne girdiği ve altı sene sonra terk ettiği bilgisi yer almaktadır. Bu kısımdaki memuriyet bilgileri Bekir Sıdkı Bey'in yazdıkları ile uyuşmakta olup, hayli müddet olarak belirttiği memuriyet yıllarının ise altı sene olduğu anlaşılmaktadır.

Nuri Şeydâ Bey zeki, mesaiden usanmaz, tahsilsever ve hafızası güçlü bir kişilik olarak tasvir edilmektedir. Yazar (1901: 3) Nuri Şeydâ Bey'in musiki tahsili hakkında da bilgi vermektedir. Nuri Şeydâ, Medeni Aziz Efendi, Ali Bey ve Yeniköylü Hasan Efendi gibi musikişinaslardan musiki bilgisini tahsil etmiştir.

Bekir Sıdkı Bey, Nuri Şeydâ Bey'in terekesi içerisinde gördüğü iki levhaya dayanarak şairin kuvvetli bir hattat olduğuna da işaret etmektedir. Eserlerinde "Şeydâ" mahlasını kullanan Mehmed Nuri Bey'in ilk ismi zaman içerisinde unutularak Nuri Şeydâ olarak zikredilmiştir. Bekir Sıdkı Bey, Nuri Şeydâ'nın eserleriyle ilgili bahiste ise, İngilizce›den *Barnum'un Milyonları*'nı, Fransızca'dan ise *Manon Lesko* ve *Rafael*'i tercüme ettiğini söyler. *Rafael* tercümesinin ortaya çıkış hikayesine de değinir. İkdam gazetesi bir edebiyat müsabakası açar. Bu müsabakaya *Rafael* tercümesi ile katılan Nuri Şeydâ başarılı olur ve tercümesi mükafat olarak gazetede neşredilir. Yayınlanan İhsas-ı *Kalb* ve *Enin-i Dil*'den başka *Mükemmel Sarf-ı Fransevî*, *Muhtasar Sarf-ı Fransevî*, *Evlad Terbiyesi*, İlm-*i Eşya -Birinci Kısım-*, Şekspir›in *Hamlet'i* ve

[6] Nuri Şeydâ Bey'in ve birçok musikişinasın sicill-i ahvâl kayıtları, yakın zamanda neşredilen Onur Öner'in kıymetli çalışmasında yayınlanmıştır. Bkz. Öner, Onur (2022). İstanbul'un Müzik Okulları II. Meşrutiyet ve Şehrin Müzik Hayatındaki Değişimler, İstanbul: Doğu Kitabevi.

Kızlar Mektebi isimli eserleri telif ve tercüme ettiğini belirtmektedir. Ayrıca Bekir Sıtkı Bey (1901), Nuri Şeydâ'nın otuz sekiz adet eserinin bulunduğunu söyleyerek makamları hakkında da bilgi vermektedir.[7]

3. Nuri Şeydâ Bey'in *Kâfile-i Musikişinâsân-ı Osmanî*'si

Bekir Sıtkı Bey'in 'evrak-ı metruke' içerisinde dikkatini cezbeden parçalardan biri de Nuri Şeydâ Bey'in tamamlayamadan vefat ettiği musikişinaslar tezkiresi *Kafile-i Musikişinâsân-ı Osmanî'*dir (1901a: 3). Eserin bir kısmının yazılı olduğu defteri gördüklerini, giriş [medhal] kısmı, iki mühim fâsıla [bölüm] ile ihtiva ettiği harf sırasına göre musikişinas biyografilerinden bahsetmektedir. Bekir Sıtkı Bey, Nuri Şeydâ'nın eserini tamamlamayı çok arzu ettiğini fakat mümkün olamadığını; merhumun musiki fennine edilecek hizmetlerden birinin de böyle bir eserin yazılması olduğunu her zaman söylediğini nakleder.

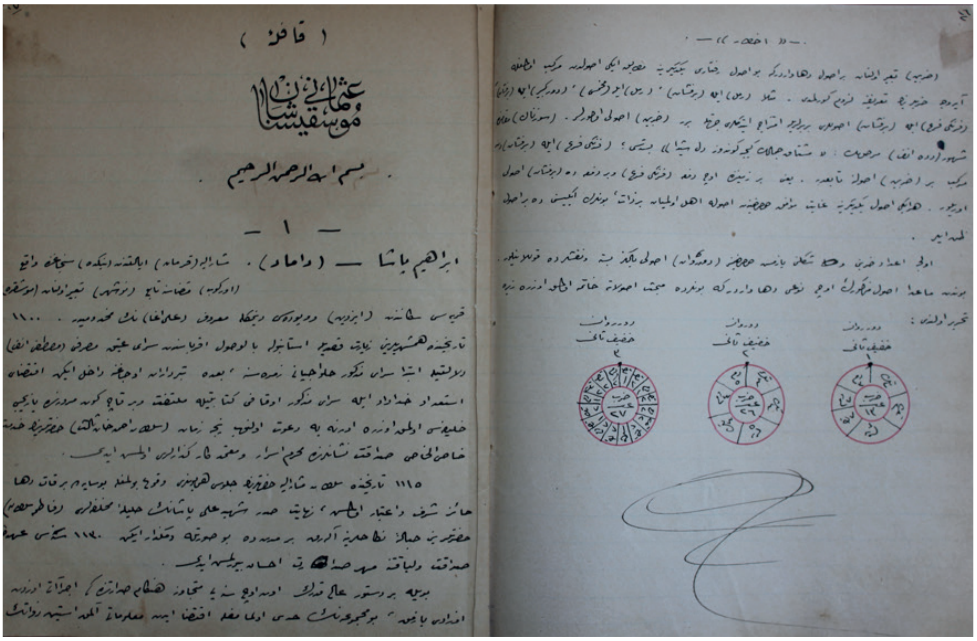
Muharrir, Rauf Yektâ Bey'in Nuri Şeydâ'nın musiki hayatını yazmak istediği bilgisini verir ve bunun büyük bir 'kadirdanlık [değerbilirlik] eseri' olduğunu ifade eder. Bekir Sıtkı Bey, Rauf Yektâ Bey'in 'ruh-i Şeydâ'yı şâdân edecek olan bu himmetine teşekkür etmemenin mümkün olmadığını, hatta icab ederse mezkûr şarkılarını -mümkün olabileceği kadar- notalarıyla beraber Rauf Yektâ Bey'e takdim edeceklerini söylemektedir (1901a: 4). Bekir Sıdkı Bey'in bu sözlerini dikkate alırsak, Nuri Şeydâ Bey'in terekesinde bulunan musiki eserlerinin ve *Kafile-i Musikişinâsân-ı Osmanî* başlıklı defterin, yazının yayınlanmasından sonra Rauf Yektâ Bey'in hususî koleksiyonuna bu şekilde girmiş olması kuvvetle muhtemeldir.

Nuri Şeydâ Bey'in yarım kalan eserinin el yazması nüshasının Rauf Yektâ Bey'in kıymetli koleksiyonu içerisinde yer aldığına dair detaylı bilgi, Prof. Dr. Nilgün Doğrusöz'ün editörlüğünde neşredilen *Rauf Yektâ Bey'in Musiki Antikaları* isimli kitapta yayınlanmıştır (Doğrusöz 2018: 71). Kitapta yer alan bilgilere göre, *Kafile-i Musikişinâsân-ı Osmanî* başlıklı el yazması defterin Rauf Yektâ Bey'in tasnif edilen arşivindeki numarası X-18'dir. İçerisinde "*15 Şaban 1316/18 Kanunuevvel 1314*" tarihi yer almaktadır. 12 yapraktan oluşan ve Osmanlı Türkçesi ile yazılmış el yazma defterin boyutları 20.5x16 cm'dir. İçerisinde yalnızca başlığı yazılı dibâce, sonrasında medhal [giriş], ardından da alfabetik sıralama gözetilerek kaydedilmiş üç musikişinasın (Damad İbrahim Paşa, Hâfız İbrahim Ağa, Âsâriye Hatibi İbrahim Efendi) isimleri ve biyografileri, bir musikişinasın (Yenişehirli İbrahim Efendi) ise yalnızca ismi yazılı olup, biyografisi kaydedilmemiştir (2018: 71) (Görsel.3).

---

[7] Bekir Sıdkı Bey'in aktardığına göre otuz sekiz eserin listesi şu şekildedir: "*2 Rast, 1 Hicaz Nakış Semai, 1 Hisar Bûselik, 1 Sûzinâk, 1 Hüseynî, 1 Segâh, 7 Hicazkâr, 1 Nevâ, 2 Müstear, 1 Sabâ, 1 Acem, 3 Hüzzam, 1 Beyâti, 1 Beyâti Araban, 1 Evcârâ, 3 Uşşâk, 2 Muhayyer, 1 Ferahnâk, 1 Dügâh, 1* Şevkefzâ*, 1 Ferahfezâ, 1* Şevkutarab*, 3 Yegâh*".

Defterin içerisindeki *Medhal* bölümünün üzerindeki "*18 Kanunuevvel 1314*" tarihini dikkate aldığımızda Aralık 1898'de kaleme alınan defterin içerisinde ilk sırada yer alan Damad İbrahim Paşa'nın biyografisi, Nuri Şeydâ'nın -defterin üzerindeki tarihten on bir gün önce- 7 Kanunuevvel [Aralık] 1898'de *Sabah* gazetesinde yayınlanan Damad İbrahim Paşa biyografisiyle (1898m: 4) aynı olduğu görülmektedir. Netice itibariyle Nuri Şeydâ'nın bu defteri, *Sabah* gazetesinde musikişinas biyografileri yayınlandığı sırada oluşturmaya başladığı düşünülebilir. Ölümünün ardından da defterin, yakınları tarafından onun musikişinas yönünü yazmak arzusunda bulunan Rauf Yektâ Bey'in hususi koleksiyonuna teslim edildiği anlaşılmaktadır.

Görsel 3: Nuri Şeydâ Bey'in tamamlayamadığı musikişinaslar tezkiresi *Kafile-i Musikişinâsân-ı Osmanî*'nin elyazma nüshasında Damad İbrahim Paşa biyografisinin yer aldığı sayfa. (Doğrusöz 2018: 71).

Nuri Şeydâ Bey'in musikişinasların hayatlarına dair rastladığımız ilk yazı, 10 Temmuz 1898 tarihli olup, "*Hacı Sadullah Ağa*" başlığı ile İkdam gazetesinde neşredilmiştir. Nuri Şeydâ Bey, mezkûr yazısında 'musikişinaslar tezkiresi' vücuda getirme fikrini ve gazetedeki yazı dizisine nasıl başladığını kısaca anlatmakta, ardından da Hacı Sadullah Ağa'nın hayatı hakkında bilgi vermektedir (1898a: 3) Nuri Şeydâ Bey, yazısını yazmadan iki akşam önce, sâhilhânesinin dağ yamacına bakan odasında oturup maziyi tefekkür ederken düşüncelere dalar. Uzaktan uzağa bir muhayyer perdesi dimağında "tanînendâz olur [çınlar]". Hacı Sadullah Ağa'nın "*Raks eyleyecek nâz ile ol* âfet-*i Mısrî*" ve daha sonra aynı makamdan Haşim Bey'in *Nimet-i vaslın içün ey gonca leb*

şarkısını duyar. Bir müddet mahzun ve mükedder hâlde vakit geçiren Nuri Şeydâ Bey, zaman içerisinde unutulan musiki üstâdlarının tercüme-i hâllerini gelecek nesillere yadigâr olması amacıyla kaleme almaya karar verir ve bahsi geçen *Hacı Sadullah Ağa* biyografisini yazmaya başlar.

Musikişinaslar tezkiresini vücuda getirecek yazılarında Nuri Şeydâ Bey, duygusal yönü belirgin, hocalarından şifâhen edindiği bilgilerle birlikte çeşitli el yazması kaynaklarda gördüğü bilgileri mezcetmiştir. İkinci yazısı ilk yazısından on yedi gün sonra bu kez XVIII. yüzyıl bestekârlarından Zaharya hakkındadır. Aynı günlerde *Rafael* tercümesi de tefrika edilmektedir (1898b, 3). Zaharya yazısında da görüldüğü üzere hocaları olan Merhum Medeni Aziz Efendi'den ve Yeniköylü Hafız Hasan Sırrı Efendi'den öğrendiği bazı bilgileri kullanmış, Haşim Bey'in mecmualarını da eleştirel bir gözle değerlendirmiştir.

Nuri Şeydâ Bey, *Sabah* gazetesinde de musikişinas biyografileri neşretmeye *Nazîm* başlıklı yazısıyla başlamıştır (1898c: 4). Dördüncü yazısı *Derviş İsmail yahud Dede Efendi* başlığı (1898d: 3) ile beşinci yazısı *Hâfız Post* ise 20 Ağustos 1898 tarihinde yine İkdam'da neşredilir (1898e: 3) Hâfız Post biyografisinde yine şifahî kaynaklardan beslenen, bunun yanında muhtelif tezkirelerden pasajlar iktibas eden Nuri Şeydâ Bey'in bu yazısından üç gün sonra, yazılarından ilk bahseden dönemin önde gelen muharrirlerinden Ahmet Midhat Efendi olur. *Tercüman-ı Hakikat* gazetesinde *Nuri* Şeydâ *Bey'e Teşekkür ve Rica* başlıklı yazısında (1898a: 1) meşhur musikişinaslar hakkında biyografiler yayınlayan Nuri Şeydâ Bey'in neşrettiği makalelerin Osmanlı kadirşinasları nezdinde pek büyük bir mergubiyetle [rağbetle] karşılandığını ifade etmiştir. Makaleler hakkında olumlu görüşlerini bildiren Ahmet Mithat Efendi, bahsi geçen biyografik makalelerin gazete sahifelerinde kalmaması gerektiğini, bir risale suretinde yazıların toplanarak yayınlanmasını rica etmektedir. Ayrıca bu ricasına ilave olarak eğer bahsi geçen risale basılırsa elli nüshayı da kendilerine ayırmalarını söyleyerek Nuri Şeydâ Bey'i teşvik edici bir ifade tarzı kullanmıştır.

Ahmet Midhat Efendi'nin *Tercüman-ı Hakikat*'in ilk sayfasında yayınlanan cesaret verici iyi dilek ve teşekkürleri ile dolu bu yazısından bir gün sonra Nuri Şeydâ Bey, İkdam'da 24 Ağustos 1898'de Itrî hakkındaki yazısını (1898f: 3-4) üç gün sonra ise Hoca Abdülkadir Meragi hakkındaki yazısını (1898g: 3) yayınlar. Nuri Şeydâ'nın bu yazısı onu aynı konular üzerinde çalışmalarını sürdüren Rauf Yektâ Bey ile karşı karşıya getirecektir.

4. Nuri Şeydâ Bey ve Rauf Yektâ Bey'in Musiki Tarihi Tartışmaları

Nuri Şeydâ Bey, ilgili yazısında Hoca Abdülkadir Meragi'nin milli musikimize olan fazlaca tesirinden dolayı önemli bir kişi olduğunu belirtir.

Hoca Abdülkadir'in hayatının meçhul olduğunu, anlatacağı rivayetlere doğru gözüyle bakılırsa mevcut olan eserlerinin hususi talebesi Gulam vasıtasıyla intikal ettiğini bildirir. Nuri Şeydâ, Hoca'nın Horasan hükümdarlarından olan Hüseyin Baykara asrına yetiştiğini, hükümdarın dikkatini çektiğini kaydeder. Yazısında yer verdiği bilgileri hocalarından işittiğini, onların da kendi hocalarından bu bilgileri işiterek öğrendiğini söyler. Hoca Abdülkadir'in elinden eserleri alınırsa bir kıymetinin kalmayacağını düşündüğünü bu sebepten kimseye eserlerini meşk etmediğini; fakat yanına hükümdar tarafından Gulam namında gayet zeki bir gencin taltifen verildiğini nakleder. Gulam'ın sağır ve dilsiz taklidi yaparak Hoca'nın güvenini kazanıp eserleri gizlice meşk ettiğini ve bunları -Hoca Abdülkadir'in da bulunduğu- hükümdarın huzurunda okuğunu, bu hadiseden sonra Hoca Abdülkadir'in pez az bir müddet yaşayıp vefat ettiği bilgisini verir. Nuri Şeydâ'ya göre Hoca-Gulam hikâyesi sahih olmasa da 'pek iyi yakıştırılmış'tır. Yazısının sonunda Hoca Abdülkadir'in eserlerinin listesini de ilave etmiştir. Ayrıca yazısında Abdülkadir Meragi ile ilgili okuyucularına bir ricada bulunmuş, konuyla ilgili bilgisi olanların İkdam gazetesine bildiklerini yazmalarını istemiştir. Bunun ileride kitap olarak neşredeceği *Kafile-i Musikişinâsân-ı Osmanî* isimli müstakbel eseri için bir hizmet olacağını da belirtir. Yedinci yazısında ise 10 Eylül 1898'de "*Seyyid Mehmed Nuh*"u yazar (1898h: 3).

Rauf Yektâ Bey, bu yazıdan dört gün sonra, 14 Eylül 1898'de Nuri Şeydâ'nın *Hoca Abdülkadir Meragi* yazısındaki çağrısını da değerlendirerek İkdam'da başlıksız bir eleştiri yazısı kaleme alır (1898a: 3). Geçmiş asırlarda yaşamış musikişinasların biyografilerinin yazılmasındaki zorluklara değinerek, 'hurâfât ve esâtir' kabilinden ağızdan ağıza nakledilen bilgilerin fennen ve târihen makbul olmadığını, onları kaynak göstermenin abesle iştigal olduğunu ifade eder. Bununla birlikte nakledilecek bilgilerin mehaz [kaynak] bilgisinin verilmesi gerektiğini söylemiş; Avrupa'da bu türden yazılan eserlerde hemen her satır başında kaynakların metnin altında birer rakamla birlikte gösterildiğini hatırlatmıştır. Ayrıca Nuri Şeydâ'nın Seyyid Nuh'la ilgili yazısına da bir eleştiri getirmiştir. Nuri Şeydâ'nın Seyyid Nuh'u IV. Mehmed döneminde meşhur olmuş Konyalı bir bestekâr olarak yazdığını halbuki Şeyhülislam Esad Efendi'nin *Atrabü'l-Âsâr*'ında Seyyid Nuh'un Diyarbakırlı olduğunu ve Sultan III. Ahmed döneminde iştihar ettiğini söylemiştir. Rauf Yektâ, Nuri Şeydâ ile ancak birkaç kez görüştüğünü, hakkında gıyaben hürmeti olduğunu belirtmiş; gazetelerde yayınladığı musikişinas biyografilerini hususi bir hürmetle karşıladığını da eklemiştir.

Nuri Şeydâ Bey, Rauf Yektâ Bey'in eleştirilerine başlıksız bir yazı ile (Nuri Şeydâ) cevap verir. Rauf Yektâ Beyefendi'nin İkdam'da yayınlanan makalesini şükranla karşıladığını ifade ederek teşekkür etmiştir. Rauf Yektâ

Bey'in "hurafât ve esâtir"lerin mehaz gösterilmeden yazılara eklenmemesi fikrine, müverrihlerin bunları muhafaza maksadıyla olduğu gibi kayda geçmesi gerektiğini savunmuştur. Nuri Şeydâ, kayda geçecek olan malumatın daha sonra tetkik ve tenkit edilerek ihya olabileceğini belirtmiştir. Mehaz konusundaki telkinlere ise, "okuyanı az, heveskârânı çok" bir kavim içinde mehaz belirtmenin yarardan çok zararı olacağı fikrindedir. Bunun sebebi olarak da -eğer mehaz verilirse- ciddi eserlerden bir şeyler kapmaya çalışan gençlerin eserleri layığıyla incelemeden "bu mühim işe" karışarak muharrire mektuplar yazarak muharriri cevap mecburiyetinde bırakması ve onu işlerinden alıkoyması olarak açıklar (1898ı: 3-4).

Ahmet Mithat Efendi ise 18 Eylül 1898 tarihli yazısında Nuri Şeydâ Bey'in matbuat sayfalarını eserleriyle tezyin ettiğini [süslediğini] söylemiştir. Musikiye hizmet maksadı Ahmet Midhat Efendi'ye göre bir adım daha ilerlemiştir. Rauf Yektâ'nın da hizmet maksadıyla kendi incelemelerini ortaya serdiğini ifade etmiştir. İki muharrir arasında İkdam sayfalarında teati edilen bazı mülahazaları o kadar güzel bulmuştur ki, tarafların birbirini dinlemediği diğer bilimsel ve edebi tartışmalara ibret olmasını dilemiştir (1898b: 2-3).

Nuri Şeydâ Bey, 23 Eylül 1898'de *Sabah* gazetesinde kaleme aldığı *Kafile-i Musikişinâsân-ı Osmanî* başlıklı yazısında, öncelikle *Kafile* gibi bir eseri yazma arzusunun çocukluk dönemine dayandığını anlatmıştır. Henüz on üç, on dört yaşlarında iken musiki hakkında çocukça bir fikri olduğunu söylemiştir. Bu fikir, meşk ettiği eserlerin bestekârlarını bilmek hatta kendilerini görmek arzusudur. Nuri Şeydâ Bey, Dede Efendi gibi sevdiği bestekârları sürekli hayâl ettiğine değinmiştir. Daha sonra ise Rauf Yektâ Bey'in yazısına atıfla Şeyhülislam Esad Efendi'yi çok iyi tanıdığını fakat *Atrabü'l-Âsâr* isimli eserinin gözünden kaçtığını hayıflanarak ifade eder (1898j: 3-4).

İkdam'da 1 Teşrinievvel 1898›de yayımladığı "*Tenkidât-ı Musikiyye*" başlıklı yazısında Rauf Yektâ (1898b: 3), hurâfât ve esâtir için yazılara dâhil olmasın demediğini bunlar üzerinden fikir geliştirilemeyeceğini, geliştirilecekse de mütalaa ve mülahaza edilmesini gerektiğini ifade etmiştir. Bununla birlikte Nuri Şeydâ'nın Hoca Abdülkadir başlıklı yazısında anlattığı Hoca-Gulam hikâyesini ilk defa on beş yıl önce Hoca Zekai Dede'den (ö. 1897) dinlediği zaman sıhhatine inandığını fakat daha sonra yaptığı araştırma ve incelemeler neticesinde bu hikâyenin "düzme" olduğuna inandığını söyler ve isbat etmeye çalışır. Hoca Abdülkadir'e isnad olunan bu sergüzeştin aslı olmadığını dile getiren Rauf Yektâ Bey, Nuri Şeydâ'nın Hoca'nın eserleri olan *Makasıdü'l-Elhan* ve *Câmiü'l-Elhân*'dan istifade etseydi Hoca Abdülkadir'in musikiye ne kadar hizmet ettiğini görmüş olacağını söyler. Mezkur eserleri kaynak göstererek Nuri Şeydâ'nın yazısındaki hikâyeyi ve tarihlendirmeleri çürütmeye çalışır. Rauf Yektâ Bey, Nuri Şeydâ'nın niçin mehaz kullanmadığına ilişkin verdiği

cevapları, ciddi bir mazeret olarak görmediğini muharririn gelecek cevapları ciddi değilse dikkate almayarak, işine devam etmesi gerektiğini, bu gibi durumlara muharrirlik edenlerin alışması gerektiğini ifade eder.

Nuri Şeydâ Bey, Sabah gazetesinde *Hoca Abdülkadir Meragi* başlıklı bir yazı kaleme alarak (1898j: 3-4) Rauf Yektâ Bey'in eleştirilerine muhtelif cevaplar vermiştir. İkdam gazetesindeki Abdülkadir Meragi hakkındaki yazısında büyüklerinden işittiklerini yazdığını, bildiklerinden kendisinin de emin olmadığını malumatı olanları bu yüzden yazmaya davet ettiğini söylemiştir. Bunun daveti üzerine altı kişinin kendisine Hoca Abdülkadir hakkında mektup yazdığını fakat gelen mektuplardaki bilgilerin yetersiz olduğunu ifade etmiştir. Menkıbelere 'hakikat süsü' vermediğini belirtmiştir. Mehaz gösterme konusunda ise senelerce çalışarak elde ettiği eserleri mecburiyet görmedikçe göstermemekte mazur olduğunu savunmuştur. Eserlerin kıymetini düşürmek istemediğini söylemiştir. Bu yazısından üç gün sonra ise Nuri Şeydâ Bey, Şeydâ Hâfız başlıklı tercüme-i hâli yayınlayarak yazılarına devam etmiştir (1898l: 4). Rauf Yektâ Bey, İkdam'da 14 Ekim 1898 tarihli "*Mecburi Bir Cevap*" başlıklı makalesinde ise (1898c: 3) Nuri Şeydâ Bey ile arasındaki münazaradan haberdar olunduğunu, uzun uzun cevap yazmayacağını ifade eder. Hatta Nuri Şeydâ'yı anlama istidadından uzak biri olarak tarif eder. Rauf Yektâ bunca tartışmadan sonra Nuri Şeydâ'nın yayınlayacağı kitaba bakılması gerektiğini, bu tartışmalardan öğrendiklerini yazıp yazmayacağını, yazılarıyla kitapta yayınlanacak olanların mukayese edilmesi gerektiği vurgular. Bu başlık altında yazacaklarının ise son sözleri olacağını belirtir.

Rauf Yektâ ile Nuri Şeydâ'yı bir kez daha karşı karşıya getiren tartışma, Ahmet Midhat Efendi'nin *Kemana Bir Kiriş Zammı* yazısıyla ortaya çıkmıştır (Arslan 2022: 124). Ahmet Midhat Efendi'nin *Tercüman-ı Hakikat*'te yayınlanan 27 Teşrinievvel 1898 tarihli yazısıyla başlayan tartışmalar birkaç ay boyunca devam eder. Ahmet Midhat Efendi, mezkur yazısında Muallim Altermann'ın kemana bir tel daha eklediğini - alto ve keman işini gördürmek için-ilâve edilecek telin Türk musikisinde de istifade edileceğini iddia eder (2022: 124). *Fisagores Gamı* başlıklı üç yazıdan oluşan dizisinin ikinci yazısında Rauf Yektâ Bey, Mehmed Ataullah Dede (ö. 1910) ve Mehmed Celaleddin Dede (ö. 1908) ile yaptıkları çalışmalardan bahseder (1899a: 3-4). Muhtelif musiki risalelerini kopya etmek için kütüphanelerde aylarca zaman harcadığını; hatta bir müstensih de tuttuğunu ifade eder. Musikinin nazariyatını Mehmed Ataullah Dede ve Mehmed Celaleddin Dede'den daha iyi kimsenin bilmediğini, bu iddiasında haklı olduğunu göstermek için de nazari konularla ilgili beş tane soru[8] hazırlar ve bu soruların cevaplarının verilmesini bekler.

[8] Sorular şunlardır 1- Eb'ad-ı sülüse-i lahniyye hangileridir? 2- Bu'd-ı mücennep nasıl bir bu'ddur? 3-Uşşak makamında kullanılan pest segâh fennen nasıl tayin olunur? 4-El-yevm nihavend namıyla maruf olan makam tabaka-i ûlânın hangi kısmıyla tabaka-i saniyenin

Bu sorulara cevap verme girişiminde bulunanlardan biri de Nuri Şeydâ Bey'dir (1899a: 3). Rauf Yektâ, *Es'ile-i Musikiyye ve Nuri* Şeydâ *Bey'in Cevapları* başlıklı yazısında Nuri Şeydâ Bey'in sorulara verdiği cevaplarını eleştirir (1899b: 3-4). Rauf Yektâ, Nuri Şeydâ'nın hiç bilmediği bir fenden âlimâne bahsetmesindeki cesaretini hayretle karşıladığını fakat tanıdığı birçok kimsenin Nuri Şeydâ'nın yazdıklarından birşey anlamadığını ve verdiği cevapların doğru cevaplar olup olmadığını merak edip sormaları dolayısıyla bir yazı kaleme almanın gerekliliğinin ortaya çıktığını belirtmiştir.

Rauf Yektâ, Nuri Şeydâ Bey'in bu sorulara cevap vermesini beklemediğini ifade eder. Birkaç kez görüştüğü Nuri Şeydâ Bey'in 'düm-tek usulü' ile birçok besteler ve semailer ezberlediğini ve amelî musikide ilerlediğini söylese de onun bir saz icra etmemesine ve nota bilmediğine vurgu yapar. Musikinin elifbası olan notayı bilmeyen Nuri Şeydâ'nın bu işin nazariyatına akıl erdiremeyeceğini ima ederek yazısına başlar. Beş altı ay önceki tartışmalarına gönderme yaparak, Nuri Şeydâ'nın nazariyattan bahseden kadim musiki kitaplarından bir şey anlayamadığını da iddia eder. Hâfız Post yazısından alıntı yapan Rauf Yektâ, onun için ilm-i edvarın 'miftahı (anahtarı) kaybolmuş bir kitaphane' olduğunu söyler.

Hatta Rauf Yektâ soruları sorduğu makalesini yayınladıktan birkaç gün sora kütüphaneye gittiğini, ecnebi kitapların bulunduğu kısımda uzaktan rengini dahi tanıdığı -uzun zaman önce de birçok kısmını istinsah da ettiği- *Dürretü-t-Tâc*'ı incelerken Nuri Şeydâ Bey'i gördüğünü söyler. Nazariyattan bahseden bu kitaplarla ilgilenmesinden ötürü de kalben sevindiğini fakat Nuri Şeydâ Bey'i rahatsız etmemek için de bir başka köşeye oturduğunu yazar.

Rauf Yektâ Bey, bu karşılaşmadan beş altı gün sonra Nuri Şeydâ'nın sorulara yalan yanlış ibarelerle dolu olarak cevap verdiğini gazetelerde görünce de hayret ve teessüften kendisini alamadığını itiraf eder. Fakat Rauf Yektâ, öyle bir hafta boyunca *Dürretü't-Tâc* incelemekle sorularına kolayca cevap verilemeyeceğini söyleyerek Nuri Şeydâ'nın sorulara verdiği cevapların yanlışlıklarını kısım kısım anlatır.

Nuri Şeydâ Bey, Rauf Yektâ'nın aralıklarla ile ilgili sorusuna Farabi'nin *el-Medhal fi'l-Musiki*, Meragi'nin *Şerefiyye'*si ve *Dürretü'-Tâc*'dan başka bir yerde anlatılmadığını, bu kitapların da nüshalarının ender bulunduğunu söyleyerek bu soruyu hangi musikişinasın bileceğini sorar. Rauf Yektâ da bu üç kitaptan başka bir yerde bulunmadığının doğru olmadığını çünkü *Kitabü*'ş *Şifâ*, *Makasidü*'l-*Elhân*, *Miftahü*'l-Ulûm, *Câmiu'l-Elhân*, *Nekavetü*-l-*Edvâr*, İhvanü's-*Safâ Risâleleri*, *Kitâbü*'l-*Edvâr*, *Makasidü*'l-*Edvâr*, *Fethiyye* gibi muteber kitaplarda bu bahsin ayrıntılı bir şekilde anlatıldığına dikkat çeker.

kaçıncı kısmından terkip etmiş bir makamdır? 5-Berefşan usulü niçün on altı darbdır?

Bu kitapların da kütüphanelerde bulunduğunu belirtir. Nuri Şeydâ'nın bu soruya verdiği cevapların doğru olmadığını belirterek, "ebad-ı sülüse-i lahniyye"nin Farabi zamanından beri bilindiği ortaya koyar. Nuri Şeydâ'ya gönderme yaparak ''*Düm-tekçilerin meçhulü ise ona diyeceğimiz yok*" der (1899e: 3-4).

Nuri Şeydâ'nın ikinci soruya (Bu'd-ı mücennep nasıl bir bu'ddur?) verdiği cevap da Rauf Yektâ'yı tatmin etmemiştir. Nuri Şeydâ Bey, ilgili bahiste ise onları ölçecek ne bir alet-i hükmiyesinin ne de *Kafile-i Musikişinâsân-ı Osmanî*'yi yazması dolayısıyla zamanının bulunmadığını söyler. Nuri Şeydâ'nın cevaplarını saçma bulan Rauf Yektâ, bir 'âlet-i hükmiyyeye' ihtiyaç olmadığını, nazariyat kitaplarında bu hususların yazdığını belirtir.

Genel hatlarıyla Nuri Şeydâ'nın verdiği cevapları tek tek ele alarak çürütmeye çalışan Rauf Yektâ, Nuri Şeydâ Bey'in verdiği cevaplardan bir anlam çıkaranların başarılarını tebrik ettiğini; cevapları belki yüz defa okuduğunu fakat hiçbir şey anlamadığından bahseder. Nuri Şeydâ Bey hakkında hususi hürmetinin olduğunu; fakat musikinin teorik tartışmalarına karışmasaydı daha iyi olurdu kanaatini paylaşır. Bu konular hakkında Nuri Şeydâ'nın "kompetan" olmadığının ilk makalesinden anlaşıldığı, kısa zaman içerisinde de *Dürretü't-Tâc*'dan bir şey anlamayacağına emin olduğunu ifade eder. Nuri Şeydâ Bey'e sahte nazariyat-ı musikiyye âlimliği sevdâsından vazgeçmesini, *Kafile-i Musikişinâsan-ı Osmanî* isimli eserinin yazımına devam etmesinin hakkında "daha hayırlı" olacağını beyan etmiştir. (1899e: 4).

5. Sonuç

Bu bildiri makalesiyle, edip ve musikişinas Nuri Şeydâ Bey'in hayatı ve çalışmaları hakkındaki bilgiler, daha önce yeterince faydalanılmamış kaynaklarla birlikte değerlendirilerek ele alınmıştır. Böylece Nuri Şeydâ Bey'in musikişinas yönü ve tamamlayamadan vefat ettiği musikişinaslar tezkiresi *Kafile-i Musikişinâsân-ı Osmanî*'yi nasıl yazmaya başladığı, tezkireyi vücuda getirecek çalışmalarını nasıl yaptığı, hangi kaynaklardan beslendiği, ne şekilde neşretmeye başladığı ve yayın sürecinde uğradığı müspet ve menfi tenkitler anlaşılmaya çalışılmıştır. Bekir Sıdkı Bey'in Nuri Şeydâ'nın vefatından kısa süre sonra kaleme aldığı yazısındaki ayrıntılardan yola çıkılarak (1901: 159), 2018 senesinde Prof. Dr. Nilgün Doğrusöz'ün editörlüğünde yayınlanan ve yoğun bir çalışmanın ürünü olan *Rauf Yektâ Bey'in Musiki Antikaları* isimli kitapla (2018: 71) birlikte detaylarından haberdar olduğumuz el yazması *Kafile-i Musikişinâsân-ı Osmanî* başlıklı defterin, niçin Rauf Yektâ'nın arşivinde bulunduğu anlaşılmıştır. Bekir Sıdkı Bey'in yazısında *Kafile*'nin yarım kalmış el yazma nüshası hakkında verdiği bilgiler, Rauf Yektâ Bey'in "musiki antikaları" içerisinde yer alan el yazma defterle birebir uyuşmaktadır.

Nuri Şeydâ Bey'in eserini oluşturmadan önce hangi musikişinasların biyografileri üzerinde çalıştığını, bu yazılar sırasında bir başka musikişinaslar tezkiresi yazarı Rauf Yektâ Bey ile hangi konular üzerinde tartıştıkları incelenmiştir. XIX. yüzyılın son senelerinde vuku bulan bu tartışmalar, Türkiye'deki müzik tarihyazımı ve onun metodolojisi hakkında fikir vermekle birlikte, kıymetini de gözler önüne sermektedir.

Nuri Şeydâ Bey'in ortaya koyduğu biyografiler, yazıldığı dönem ve musiki hocalarından duyduğu şifâhi bilgileri sunması bakımından önem arzetmektedir. Nuri Şeydâ Bey'in erken yaşta ölümü ve eserlerinin kaybolması yahut onları tamamlayamaması nedeniyle ismi ve eserleri literatürde yeterince kendine yer bulamamıştır. Hatta hayatı hakkında bilgiler dahi tam olarak hâkim olunamayan bir vaziyette kalmıştır.

Tartışmalar ayrıca ilk Türk müzikolog Rauf Yektâ'nın hangi kütüphanelere gidip, nasıl çalıştığı hakkında da bilgi sahibi olmamıza fayda sağlamıştır. Rauf Yektâ'nın henüz yirmili yaşlarında iken, musikiye karşı duyduğu ilgi ve bilgi birikimi Nuri Şeydâ Bey ile yaptığı tartışmalarda açıkça görülmüştür. Tartışmalar ilerleyen yıllarda Lavingac'ın ansiklopedisinde Fransızca Türk Musikisi maddesini yazacak olan Rauf Yektâ'nın metodoloji bakımından da gelişim safhalarına tanık olmamıza imkan tanımaktadır. Rauf Yektâ Bey'in biyografilere karşı yaptığı eleştirilerde ilmî hassasiyetlerini ön planda tuttuğu görülmüştür. Mehaz (kaynak) gösterilmemesi ve şifâhî bilgilerin tarihi kaynaklar gözardı edilerek kullanımından duyduğu rahatsızlık göze çarpmaktadır. Bu tür hassasiyetlerle henüz yirmili yaşında tartışmalara girmekten kaçınmaması ve kütüphanelerdeki eserleri tetkik ve istinsahla vaktini geçirmesi Rauf Yektâ'nın erken dönem müzikolojik çalışmalarının da arka planını apaçık göstermiştir.

KAYNAKÇA

BOA, DH. SAİDd.00045 (117), 8 Mayıs 1309.

Ahmet Midhat (1898a, 23 Ağustos). Nuri Şeydâ Bey'e Teşekkür ve Rica. Tercüman-ı Hakikat, s. 1.

_____ (1898b, 18 Eylül). Muzıkaya Hizmet, s. 2-3.

Arslan, Fazlı (2020). Ahmet Midhat Efendi ve Mûsikî, İstanbul: Vakıfbank Kültür Yayınları.

Bekir Sıdkı (1901a, 1 Haziran). Nuri Şeydâ Bey merhum. *Sabah*, s. 3-4.

_____ (1901b, 13 Haziran). Edib-i Musikişinas Nuri Şeydâ Bey merhum. *Musavver Fen ve Edeb*, s. 157-158.

Doğrusöz, Nilgün (ed.) (2018). Rauf Yektâ Bey'in Musiki Antikaları, Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları.

İnal, İbnülemin Mahmud Kemal (1958). Hoş Sadâ. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Nuri Şeydâ (1898a, 10 Temmuz). Hacı Sadullah Ağa. *İkdam*, s. 3.

_____ (1898b, 27 Temmuz). Zaharya. *İkdam*, s. 3.

_____ (1898c, 5 Ağustos). Nazîm. *Sabah*, s.3-4.

_____ (1898d, 16 Ağustos). Derviş İsmail yahud Dede Efendi. İkdam, s. 3.

_____ (1898e, 20 Ağustos). Hâfız Post. İkdam, s. 3.

_____ (1898f, 24 Ağustos). Itrî. İkdam, s. 3-4.

_____ (1898g, 27 Ağustos). Hoca Abdülkadir Meragi. İkdam, s. 3.

_____ (1898h, 10 Eylül). Seyyid Mehmed Nuh. İkdam, s. 3.

_____ (1898ı, 17 Eylül). [Başlıksız]. İkdam, s. 3-4.

_____ (1898j, 23 Eylül). Kafile-i Musikişinâsân-ı Osmanî. Sabah. s. 3-4.

_____ (1898k, 5 Teşrinievvel). Hoca Abdülkadir Meragi. Sabah, s. 3-4.

_____ (1898l, 8 Teşrinievvel). Şeydâ Hafız, Sabah, s. 4.

_____ (1898m, 7 Kanunuevvel). Damad İbrahim Paşa. Sabah, s. 4.

_____ (1899, 10 Mart). Rauf Beyefendi Biraderimize. Sabah, s.

Okay, Orhan (2022). Kırkanbar. Türkiye Diyanet Vakfı Ansiklopedisi, XXV. Cilt, s. 475.

Öner, Onur (2022). İstanbul›un Müzik Okullar II. Meşrutiyet ve Şehrin Müzik Hayatındaki Değişimler, İstanbul: Doğu Kitabevi.

Özcan, Abdülkadir (2001). Fındıklılı İsmet Efendi. Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, XXIII. Cilt, 139-140.

Rauf Yektâ (1318). Esâtiz-i Elhân Hâce Abdülkadir Meragi, İstanbul.

_____ (1898a, 14 Eylül). [Başlıksız]. İkdam, s. 3.

_____ (1898b, 1 Teşrinievvel). Tenkidat-ı Musikiye. İkdam, s. 3.

_____ (1898c, 14 Teşrinievvel). Mecburi Bir Cevab. İkdam, s. 3.

_____ (1899a, 28 Şubat). Fisagoras Gamı 2. İkdam, s. 3-4.

_____ (1899b, 25 Mart). Es'ile-i Musikiyye ve Nuri Şeydâ Bey'in Cevapları. İkdam, s. 4.

Rona, Mustafa (1960). Elli Yıllık Türk Musikisi, İstanbul: Türkiye Yayınevi.

Salt Araştırma, Feridun Fazıl Tülbentçi Arşivi.

Veled Çelebi (İzbudak) (1894). Atrabü'l-Âsâr, Mektep, Üçüncü Sene (10), 463-465.